

ZAJIŠTĚNÍ KURZOVÝCH RIZIK V PRAXI¹

Hedging of exchange rate risks in practice

Jaroslava Roubíčková

Kurzové riziko běžně provází obchodní vztahy realizované v cizí měně. V cizí měně jsou oceněny vzniklé pohledávky, závazky, nakoupené cenné papíry, dluhopisy apod. Při kurzových výkyvech dochází ke změnám hodnot uvedených položek v národní měně.

Pohyblivé kurzy zvyšují kurzové riziko. Postupně se mění různé formy zajištění proti výraznějšímu vlivu pohybu kurzů, diverzifikuje se např. i měnová struktura pohledávek a závazků.

Pro účely tohoto příspěvku byly vybrány údaje konkrétních podniků s významnějším podílem cizí měny v celkových saldech pohledávek, závazků a cenných papírů v podobě majetkových účastí. Mezi tyto podniky byly zařazeny: ČEZ a. s., MORAVIA STEEL a. s.,

METALIMEX a.s., VÍTKOVICE STEEL a.s., CHEMOPETROL a. s., ČSA a.s.

Z dostupných dat, především z výročních zpráv, byly výběrovým způsobem čerpány informace o běžně používaných postupech při aplikaci cizí měny v hospodářských transakcích včetně možností zajištění kurzových rizik. Pokusíme se o shrnutí pravidel, která jsou aplikována v daném podniku a vyplývají i ze zákonných předpisů platných především v účetnictví v České Republice. Povšimneme si zároveň i řešení podle Mezinárodních standardů finančního výkaznictví (IAS/IFRS), která jsou u vybraných podniků používána.

Cizí měna a zajištění kurzových rizik v individuálních účetních závěrkách podle účetních předpisů ČR

Účetní operace v cizích měnách realizované během roku jsou účtovány aktuálním nebo pevným (měsíčním) kurzem ČNB. Finanční majetek, pohledávky a závazky v cizí měně jsou k datu účetní závěrky přepočteny dle platného kurzu vyhlášeného ČNB a zjištěné kurzové rozdíly jsou proúčtovány ve prospěch finančních výnosů nebo na vrub finančních nákladů běžného období. Kurzové rozdíly z cenných papírů a podílů jsou při ocenění ke konci rozvahového dne součástí ocenění reálnou hodnotou nebo ekvivalencí.

Běžně se rozlišují výsledkové kurzové rozdíly na realizované a nerealizované. Pokud jsou kurzové rozdíly zachyceny výsledkově - podle českých předpisů ve finančním výsledku hospodaření v individuální účetní závěrce, bývají ve zveřejněných údajích uvedeny v detailnějším členění:

Finanční náklady:

úrokové náklady,
kurzové ztráty,
změna stavu rezerv,
ostatní.

Finanční výnosy:

- úrokové výnosy,
- dividendový příjem,
- kurzové zisky,
- ostatní.

V oblasti kurzových rizik jsou minimalizovány možné negativní dopady a pozornost je věnována zajištění očekávaných peněžních toků a ekonomickému efektu uzavřených obchodů. Jsou uzavírány měnové operace, např. typu forward a swap.

Do popředí vystupují i metody zajištění kurzových rizik tzv. přirozeným hedgingem bez použití finančních derivátů. Např. riziko spojené se závazky vyplývajícími z uzavřených leasingových

¹ Tento článek byl zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru "Rozvoj finanční a účetní teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska" registrační číslo MSM, RP 6138439903.

smluv je zajištěno budoucími dolarovými peněžními toky – část tržeb je získávána ve stejné měně jako jsou závazky vyplývající z leasingů. Vzhledem k tomu, že zajištění je efektivní, jsou změny reálné hodnoty závazků z leasingů účtovány do vlastního kapitálu (do fondu z přecenění) a ovlivňují výkaz zisku a ztráty ve stejném období jako příslušné dolarové tržby, které zajišťují kurzové riziko z těchto závazků.

Cizí měna a zajištění kurzových rizik podle IAS/IFRS (včetně konsolidovaných účetních závěrek)

Transakce v měnách odlišných od národní měny jsou nejprve zaúčtovány pomocí devizových kurzů platných ke dni transakce. V průběhu období jsou používány aktuální nebo pevné měsíční kurzy. Finanční majetek, pohledávky a závazky v cizích měnách jsou přepočítány na národní měnu pomocí kurzů ČNB platných k datu účetní závěrky. Zisky a ztráty vyplývající z přepočtu peněžních položek (s výjimkou přepočtu zajištění peněžních toků) ovlivňují výkaz zisku a ztráty. Zisky a ztráty z přepočtu zajištění peněžních toků jsou účtovány do vlastního kapitálu; v okamžiku jejich realizace jsou odúčtovány výsledkově. Kurzové rozdíly z cenných papírů a podílů jsou při ocenění ke konci rozvahového dne součástí ocenění reálnou hodnotou nebo ekvivalencí.

Konsolidovaná účetní závěrka je prezentována ve funkční měně, např. v českých korunách (Kč). Každá společnost ze skupiny stanovuje svoji vlastní funkční měnu a jednotlivé položky finančních výkazů konsolidovaných společností jsou stanoveny a vykázány za použití těchto funkčních měn. Transakce v cizích měnách jsou přepočteny do příslušné funkční měny v kurzu platném ke dni transakce. Kurzové rozdíly vzniklé z vypořádání takovýchto transakcí a v důsledku přepočtů aktiv a pasiv peněžního charakteru v cizích měnách jsou zaúčtovány do výsledku hospodaření s výjimkou případů, kdy kurzové rozdíly vznikají v souvislosti se závazkem, který je klasifikován jako efektivní zajištění aktiv. Takové kurzové rozdíly jsou vykázány přímo ve vlastním kapitálu. Kurzové rozdíly z dluhových cenných papírů a ostatních finančních aktiv peněžního charakteru přepočtených na reálnou hodnotu jsou účtovány jako kurzové zisky a ztráty. Kurzové rozdíly z nepeněžních položek, jako jsou

majtkové cenné papíry určené k obchodování, jsou zahrnuty v ziscích a ztrátách z přecenění. Kurzové rozdíly z majtkových cenných papírů klasifikovaných jako realizovatelná finanční aktiva jsou obsaženy ve vlastním kapitálu. Aktiva a pasiva zahraničních dceřiných společností jsou přepočtena kurzem platným ke dni účetní závěrky. Náklady a výnosy zahraničních dceřiných společností jsou přepočteny průměrným kurzem pro daný rok. Kurzové rozdíly vzniklé z těchto přepočtů jsou vykázány přímo ve vlastním kapitálu. Při prodeji zahraničního podniku jsou kumulované kurzové rozdíly převedeny z vlastního kapitálu do výkazu zisku a ztráty jako součást zisku nebo ztráty z prodeje zahraničního podniku.

Pro zajištění kurzových rizik spojených s pohybem měnových kurzů jsou zpravidla ve skupině podniků používány finanční deriváty, jako například měnové kontrakty. Deriváty jsou vykázány v reálné hodnotě. Způsob, kterým jsou zaúčtovány zisky nebo ztráty z přecenění derivátů na reálnou hodnotu, závisí na tom, zda je derivát vymezen jako zajišťovací nástroj a na povaze jím zajištěné položky. Pro účely účtování o zajištění jsou zajišťovací operace klasifikovány buď jako zajištění reálné hodnoty v případech, kdy je zajištěno riziko změny reálné hodnoty rozvahového aktiva nebo závazku, nebo jako zajištění peněžních toků, a to v případech, kdy je společnost zajištěna proti riziku změn peněžních toků vztahujících se k rozvahovému aktivu anebo závazku nebo k vysoce pravděpodobné očekávané transakci.

Na počátku zajištění skupina připravuje dokumentaci, která vymezuje zajištěnou položku a použitý zajišťovací nástroj a rovněž dokumentuje cíle a strategii řízení rizik pro různé zajišťovací transakce. Skupina dokumentuje na počátku a dále v průběhu zajištění, zda jsou použité zajišťovací nástroje vysoce efektivní při porovnání se změnami reálných hodnot nebo peněžních toků ze zajištěných položek. Zde se rozlišují:

Deriváty zajišťující reálnou hodnotu.

- Změny reálných hodnot derivátů zajišťujících reálnou hodnotu se účtují do nákladů, resp. výnosů, spolu s příslušnou změnou reálné hodnoty zajištěného aktiva nebo závazku, která souvisí se zajišťovaným rizikem. Jestliže je úprava účetní hodnoty zajištěné položky provedena u dluhového finančního nástroje, je tato úprava postupně amortizována do výsledku hospodaření po dobu splatnosti takového finančního nástroje.

Deriváty zajišťující peněžní toky

- Změny reálných hodnot derivátů zajišťujících očekávané peněžní toky se prvotně účtují do vlastního kapitálu. Zisk nebo ztráta připadající na neefektivní část je vykázána ve výkazu zisku a ztráty. Hodnoty akumulované ve vlastním kapitálu jsou zahrnuty do výsledku hospodaření v období, kdy jsou zaúčtovány náklady nebo výnosy spojené se zajišťovanými položkami. Jestliže uplynula doba, na kterou byl zajišťovací nástroj sjednán, nebo jestliže byl derivát prodán či již dále nesplňuje kritéria pro zajišťovací účetnictví, jsou kumulovaný zisk nebo ztráta existující ve vlastním kapitálu ponechány ve vlastním kapitálu až do
- doby, než je očekávaná transakce ukončena a vykázána ve výkazu zisku a ztráty. V případě, že již není dále pravděpodobné, že očekávaná transakce bude uskutečněna, jsou kumulovaný zisk nebo ztráta původně vykázané ve vlastním kapitálu převedeny do výkazu zisku a ztráty.

ABSTRAKT

Článek se zabývá problematikou cizí měny, jejím používáním a řešením vlivů pohybu kurzů na ekonomiku vybraných podniků v České republice. Je zde uvedena na příkladech praktická aplikace zajištění kurzových rizik.

Klíčová slova: cizí měna, kurzové rozdíly, kurzová rizika, zajištění

SUMMARY

The article deals with the issue of the foreign currency and its use and takes interest in the impact of the exchange rate changes on the economy of selected companies in the Czech Republic. There are examples of real-life applications of securing against exchange rate risks.

Key words: foreign currency, exchange difference, exchange rate risks, hedging

JEL klasifikace: M410

Literatúra

- [1] Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví ve znění pozdějších předpisů,
- [2] Vyhláška č.500/2002 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví
- [3] Výroční zprávy.

Kontakt

Jaroslava Roubíčková, doc., Ing., CSc., KFU VŠE Praha, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, tel.: +420 220 094 122, roubicko@vse.cz